

کدخبر: ۷۵۷۴۰
۱۲ مرداد ۱۳۹۲ - ۰۹:۵۷

فروپاشی جهان عرب؛ مستلزم راه حلی منطقه ای است

سیدحسین موسویان

سیدحسین موسویان دیپلمات سابق ایرانی و پژوهشگر مرکز پرینستون وابسته به موسسه وودرو ویلسون آمریکا در مقاله ای در پایگاه خبری- تحلیلی المانیور با تاکید بر تغییر رویکرد آمریکا در قبال ایران، خواستار گفت و گو و همکاری تهران و واشنگتن برای غلبه بر بحران های کنونی در منطقه و به ویژه افراط گرایی شده است.

وی در این مقاله نوشته است:

دنیاى عرب این روزها در هرج و مرج به سر می برد. بهار عربی که امیدها و آرزوهایی را برای ایجاد موجی از اصلاحات دموکراتیک در سراسر خاورمیانه ایجاد کرده بود، اینک به زمستانی سرد تبدیل شده است.

مصر که زمانی محور کشورهای عربی بود، از سال ۲۰۱۲ در یک غلطک سیاسی به سر برده است. فضای این کشور را معمای دموکراتیزاسیون برای پاسخ به خواسته های امنیتی و اقتصادی مردم پر کرده است. این چالش ها، قاهره را در طول یک دهه آینده به خود مشغول خواهد کرد و این در حالی است که مصر تلاش می کند تا موقعیت سنتی خود را احیا کند. نکته قابل ذکر این است که ایران و مصر به عنوان دو تمدن عمده باستانی، از زمان انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ در حال بکار بردن نفوذ خود در منطقه هستند.

سوریه که زمانی یکی از قدرت های عربی بود، امروز با بحرانی باورنکردنی و یک تراژدی انسانی روبه روست. سازمان ملل متحد شرایط آوارگان سوری را "بزرگترین تراژدی انسانی زمان ما" نامیده است. براساس یک سند کمیسیون اروپایی که در ماه ژوئن منتشر شد، ۱۰ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر از بحران سوریه آسیب دیده اند و نیاز به کمک های بشردوستانه دارند. نزدیک به هفت میلیون نفر در داخل سوریه خانه و کاشانه خود را ترک کرده و بیش از سه میلیون نفر از این کشور فرار کرده اند.

بیش از ۱۶۰ هزار نفر در جریان بحران سوریه جان خود را از دست داده اند و هزاران نفر نیز مجروح شده اند. تمام تلاش های بین المللی برای پایان دادن به جنگ داخلی و درگیری های فرقه ای ناکام مانده و هیچ نشانه ای از صلح در افق دیده نمی شود. برخلاف تمامی این مسائل، هدف ایران در پس پرده جلوگیری از سقوط کامل سوریه بوده است.

عراق دیگر قدرت عربی در آستانه فروپاشی قرار گرفته و با روندی نزولی در حال تبدیل شدن به یک کشور شکست خورده است. درگیری های فرقه ای در حال چندپاره کردن این کشور است. دولت اسلامی، گروه سلفی جهادی کنترل بسیاری از شهرهای عراق و سوریه را بدست گرفته و یک خلافت اعلام کرده است.

بسیاری از ناظران می گویند که قطب بندی سیاسی عراق از سوی ائتلاف گروه های سنی افراطی و بقایای حزب بعث تهدید می شود و ممکن است به حیات این کشور به عنوان یک دولت - ملت پایان دهد. ایران بر روی منابع فراوانی برای جلوگیری از فروپاشی و تجزیه عراق و افتادن این کشور بدست افراط گرایان سرمایه

گذاری کرده است.

در غیاب تعامل ایران و عراق به عنوان دو قدرت منطقه ای در خلیج فارس، شورای همکاری ۳۳ ساله خلیج فارس ناکارآمد و غیرفعال شده است. به عبارت عملی، این شورا از بین رفته است.

در ماه مارس، شکافی بی سابقه در بین اعضای شورای همکاری به وجود آمد. دولت های بحرین، عربستان سعودی و امارات متحده عربی سفرای خود را از شهر دوحه پایتخت قطر فراخواندند. این سه کشور از حمایت قطر از گروه اخوان المسلمین خشمگین بودند. اخوان المسلمین از نظر ایدئولوژیک اصول محافظه کارانه خاندان های سلطنتی خلیج فارس را به چالش می کشد. عمان به عنوان عضو دیگر شورای همکاری، روابطی تنش آمیز با عربستان سعودی به دلیل میانجی گری اش بین ایرانیان و آمریکایی ها دارند.

ایرانیان معتقد هستند که روند صلح از ابتدا به دلیل سیاست های اسرائیل شکست خورده است. برای دهه ها، جهان عرب نسبت به اشغال سرزمین های فلسطینی بدست اسرائیل خشمگین و به آمریکا برای محافظت از حقوق فلسطینی ها وابسته بود. همچنین با مخالفت اسرائیل با راه حل دو کشور، مذاکرات صلح شکست خورده است. اعراب نیز دیگر ایالات متحده را به دلیل حمایت بی قید و شرطش از اسرائیل به چالش نمی کشند.

نیروهای ارتش اسرائیل از اوایل ماه جولای نوار غزه را آماج حملات خود کرده است. تاکنون یک هزار و ۴۲۲ فلسطینی کشته شده و ۲۰۰ هزار نفر آواره شده اند. بیش از یک هزار خانه فلسطینی نیز نابود شده است. در حالی که "حنان اشراوی" یکی از اعضای کمیته اجرایی سازمان آزادی بخش فلسطین اقدامات اسرائیل را "جنایات جنگی" و "قتل عام عمدی" توصیف می کند، جهان عرب هیچ اقدامی را برای دفاع از فلسطینیان انجام نداده است.

شیمون پرز رییس جمهور اسرائیل مدعی شده است که "این جنگ یک ویژگی مشخص دارد- جهان عرب دیگر در برابر اسرائیل نیست." این تغییر باعث به حاشیه رانده شدن مساله فلسطین و از دست دادن ارتباط اتحادیه عرب با آن شده است.

همزمان لیبی به طور رسمی یک کشور شکست خورده است و یمن به عنوان یک کشور مهم دیگر عربی در استانه تبدیل شدن به یک کشور شکست خورده است.

عربستان سعودی که از سوی دولت اسلامی (داعش) تهدید می شود، به تازگی ۳۰ هزار نیروی خود را در مرز با عراق مستقر کرده است. برای سال ها، دولت اسلامی عراق و شام از سوی برخی حامیان ثروتمند در قطر و عربستان سعودی در ابتدا با این امید که ساختار سیاسی شیعه عراق را به چالش بکشد و سپس ساقط کردن حکومت بشار اسد در سوریه حمایت می شد تا از این راه عمق استراتژیک و نفوذ ایران در منطقه محدود شود. غولی که آنها خلق کرده اند امروز رها شده و ممکن است به زودی آنها را شکار کند.

در روز چهارم جولای، ابوبکر البغدادی رهبر دولت اسلامی و مردی که ۱۰ میلیون فضل در سر دارد!، در معرض دید عموم ظاهر شد تا امامت نماز جمعه هزاران مسلمان را در مسجد اعظم موصل برعهده گیرد. هیچ نشانه

ای از ترس در وی نبود. البغدادی چند روز قبل تر خود را خلیفه دولت جدید اسلامی خوانده و خواستار بیعت تمامی مسلمانان شده بود.

از آنجایی که ماهیت خلافت، سیستم دولت- ملتی را به رسمیت نمی شناسد، البغدادی به طور عام مشروعیت تمامی حکام عرب به ویژه پادشاهی های عربی و دولت های عرب خاورمیانه را به چالش کشید.

سیاست جدید آمریکا در خاورمیانه از سیاست دهه های گذشته فاصله گرفته و دیگر علاقه ای به سرمایه گذاری سنگین مادی و خونی برای بلندمدت ندارد. در همین حال موقعیت سلطه گرایانه آمریکا در منطقه در آستانه فروپاشی است. به دلیل بحران کنونی در منطقه، واشنگتن نمی تواند بر روی متحدان عرب خود حساب باز کند و متحدان آمریکا نیز نمی توانند روی این کشور به عنوان یک ابرقدرت که توانایی کمک به آنها برای مقابله با چالش های پیش رویشان را داشته باشد، حساب کنند.

باراک اوباما رییس جمهور آمریکا به آن اندازه باهوش است که این کشور را وارد ماجراجویی های جدید نکند. در حالی که بازیگران کلیدی منطقه یعنی مصر، عربستان سعودی و پاکستان با چالش های داخلی خود دست و پنجه نرم می کنند، یک ژئو استراتژی جدید شامل عناصر زیر ضروری و لازم است:

- ۱- چین و هند به عنوان قدرت های آسیایی در همکاری با روسیه و ایران لازم است تا نقشی فعال تر بازی کنند.
- ۲- ایران و ترکیه به عنوان محورهای ثبات آینده در منطقه باید مسوولیت های بزرگتری را برعهده گیرند.
- ۳- ایالات متحده باید تغییری عمده در رویکرد خود در برابر ایران ایجاد کرده و به دایره خصومت خود با این کشور پایان دهد.
- ۴- پرونده هسته ای ایران به عنوان بحرانی غیرضروری و جعلی، باید در کوتاه ترین زمان ممکن بسته شود.
- ۵- گفت و گویی با محوریت بحران های منطقه ای باید بین تهران و واشنگتن شکل بگیرد.
- ۶- جنگ با تروریسم باید اولویت اصلی بحث ها در بین قدرت های منطقه ای و بین المللی باشد.
- ۷- یک سیستم منطقه ای شامل ایران، عراق و شورای همکاری خلیج فارس باید برای حفاظت از صلح، امنیت و ثبات در خلیج فارس ایجاد شود.
- ۸- ساختاری جدید برای صلح و ثبات منطقه ای گسترده تر باید به سرعت ایجاد شود.

ایران به طور پیوسته به جامعه بین المللی درباره احتمال تهدید فرامرزی سلفی های جهادگرا هشدار داده است. اولویت وجودی تهدیدات علیه سوریه و عراق، موج تغییر در حرکت بهار عربی، رشد تروریسم، جنگ های داخلی و فرقه ای که سراسر خاورمیانه (و شمال آفریقا) را در بر گرفته، عقب نشینی آمریکا از عراق و احتمالاً افغانستان، تغییر داعش به دولت اسلامی و اعلام خلافت و افزایش شمار افراط گرایان می تواند چشم انداز ژئوپلیتیک خاورمیانه را تغییر داده و نظم دولت- ملت در جهان عرب و منطقه را به لبه سقوط ببرد.

اقدامات موثر برای جلوگیری از این سناریو باید به اولویت جامعه بین المللی تبدیل شود. ایران و آمریکا می توانند و باید نقشی عمده در این زمینه بازی کنند.